

จดหมายข่าว

ISSN 1685-2206

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

National Institute of Animal Health (NIAH) Newsletter

ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือน สิงหาคม 2545

ตาอักเสบติดต่อน

หรือ

ตาเจ็บติดต่อน

(Infectious Bovine Keratoconjunctivitis, IBK)

น.สพ.ประภาส เนรมิตมานสุข สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

โรคตาอักเสบติดต่อนหรือโรคตาเจ็บติดต่อน เป็นโรคที่พบในโค กระบือ แพะ และแกะ ลักษณะของโรคในสัตว์ป่วยมีอาการหนังตากระพริบบ่อยๆ เยื่อตาขาวอักเสบแดง ที่เรียกว่า Pink-eye น้ำตาไหลเป็นทาง กระจกตาขุ่นขาว และกระจกตาเป็นแผลหลุม (Aiello, 1998) สาเหตุของโรคตาอักเสบมีทั้งสาเหตุโน้มนำและสาเหตุโดยตรง

สาเหตุโน้มนำได้แก่ :

- การเล็มหญ้าที่มีลาคันสูง
- ฝุ่นละอองจากสิ่งแวดล้อม
- แมลง
- อุจจาระไวโอเลทจากแสงแดด
- การขาดวิตามิน เอ
- กรรมพันธุ์

สาเหตุโดยตรงที่พบในสัตว์แต่ละชนิดมีดังนี้

โค *Moraxella bovis* เป็นแบคทีเรีย มีลักษณะรูปแท่งสั้น ชนิดไม่ติดสีแกรม ซึ่งมีการพิสูจน์แล้วว่าทำให้เกิดโรคตาอักเสบติดต่อนในโค (Infectious bovine keratoconjunctivitis, IBK) การระบาดของโรคเกิดจาก *M. bovis* ในเยื่อตาขาวของโคที่เป็นพาหะนำโรคโดยมีแมลงเป็นตัวแพร่เชื้อ บางครั้งติดต่อนจากการสัมผัสโดยตรง ละอองจากการพ่นและสิ่งปนเปื้อนอื่นๆ เชื้อ *M. bovis* สเตรนที่สามารถสร้าง Cytotoxin เชื่อว่ามีส่วนในการเกิดพยาธิสภาพ นอกจากนี้ ปัจจัยเสริมในการเกิดโรคตาอักเสบติดต่อนในโค อาทิ การติด *bovine herpes virus* การติดเชื้อไมโคพลาสมา ยูเรียพลาสมาและ *Neisseria* spp.

ตาอักเสบและน้ำตาไหลในโค

ตาอักเสบและน้ำตาไหลในแพะ

กระบือ สันนิษฐานว่าสาเหตุเช่นเดียวกับโค

แพะ เกิดจากการติดเชื้อ *Mycoplasma* spp., *Neisseria ovis* แพะที่อายุน้อยมักตรวจพบ *Mycoplasma agalactiae* รวมทั้ง *M. conjunctivae*

แกะ ส่วนมากเกิดจากการติดเชื้อ *Chlamydia psittaci* หรืออาจเกิดจากจุลชีพที่เหมือน rickettsia ชื่อ *Colesiota conjunctivae*, *Mycoplasma* spp. และ *Neisseria ovis*

การเกิดโรคตาอักเสบติดต่อนหรือตาเจ็บติดต่อนในโคตามรายงานเอกสารที่พบครั้งแรกในประเทศโดยไฟโรจน์ (2508) ไม่พบหลักฐานที่เป็นสาเหตุ จนกระทั่งประภาสและ

คณะ (2524) ตรวจพบ *Neisseria* spp. (hemolysis) จากโคพื้นเมืองสีฝูงที่เป็นโรค IBK ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อมาประภาสและคณะ (2526) สามารถแยกเชื้อ *Moraxella bovis* ได้จากโคที่เป็นโรคตาอักเสบติดต่อที่จังหวัดราชบุรี และจังหวัดพิษณุโลก และสามารถสาธิตการเกิดตาอักเสบในหนูเมาส์ได้ทำให้แน่ใจว่า *M. bovis* เป็นเชื้อก่อโรคเช่นเดียวกับรายงานในต่างประเทศ (Hughes, et al., 1965, Pugh et al., 1972) ในปีเดียวกัน วิจิต และคณะ (2526) แยกเชื้อ *Moraxella bovis* ได้จากโคพื้นเมืองที่เป็นโรคตาเจ็บติดต่อที่จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนี้มีรายงานโรคตาเจ็บติดต่อในโค - กระบือที่จังหวัดสกลนคร โดยนิยมศักดิ์และคณะ (2536) ซึ่งแยกได้เชื้อ *M. bovis* และ *Mima polymorpha* จากโค ส่วนกระบือพบเชื้อ *Neisseria* sp. (hemolysis) ข้อมูลการระบาดของโรคตาอักเสบติดต่อในโคตามรายงานในประเทศ พบว่าส่วนมากเกิดระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงที่มีแสงแดดจัดกลางฤดูฝน ส่วนโรคตาเจ็บติดต่อในแพะพันธุ์พื้นเมืองตรวจพบที่อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ตามรายงานของประภาสและคณะ (2526) ซึ่งแยกได้เชื้อ *Neisseria ovis* แต่โรคตาเจ็บติดต่อในแกะยังตรวจไม่พบรายงานในประเทศ

แมลงคอมตาสัตว์ป่วย

อาการและรอยโรค

สัตว์ป่วย มีน้ำตาไหล ขี้ตาแห้งติดขอบตา กระพริบตา บ่อยๆ เพื่อไล่แมลงที่คอมตา เยื่อบุตาขาวอักเสบแดง แสดงอาการแพ้แสงอย่างรุนแรง กระจกตาทึบแสงจนบดหลอดเลือดแทรกเข้าไปในกระจกตาขอบแผลหลุม อาจทำให้กระจกตาทะลุ มักพบอาการดังกล่าวในโค

การวินิจฉัยโรค

วินิจฉัยจากอาการที่ตา และจำนวนสัตว์ที่แสดงอาการตาเจ็บในฝูง แต่ต้องคัดกรองออกจากตาเจ็บที่เกิดจากสารแปลกปลอม การติดเชื้อในตาและสำหรับโคที่ตาขุนขาวเนื่องจากโรค IBR และ Malignant catarrhal fever รวมทั้งที่เกิดบาดแผลและติดเชื้ออื่น ๆ แทรกซ้อน

ความรุนแรงของตาอักเสบที่ส่งผลต่อกระจกตา

รูปที่ 1

รูปที่ 2

รูปที่ 3

รูปที่ 1 กระจกตาทึบแสงตรงกลางบ่งชี้ส่วนขุน

รูปที่ 2 กระจกตาทึบแสงทั้งหมดขอบตามีแถบเลือด

รูปที่ 3 กระจกตาเป็นแผลหลุม

การป้องกันและรักษา

การป้องกันควรกักสัตว์ไว้ในร่ม อย่าให้อยู่กลางแจ้งนานๆ โดยเฉพาะช่วงฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม และสัตว์ที่เป็นโรคตาเจ็บติดต่อบ่อยๆ ออกจากฝูง จะช่วยลดจำนวนตัวที่เป็นพาหะของโรคได้ พร้อมทั้งควบคุมกำจัดจำนวนแมลงสามารถลดอัตราการแพร่โรคเมื่อสัตว์เริ่มแสดงอาการตาเจ็บควรแยกตัวป่วยเพื่อทำการรักษาโดยล้างตาด้วยน้ำเกลือ 0.85% ยาล้างตาหรือน้ำสะอาดแล้วป้ายตาหรือหยอดตาด้วยยาปฏิชีวนะ เช่น เพนนิซิลลิน เตตราซัยคลิน ฯลฯ วันละครั้งติดต่อกันอย่างน้อย 3 วัน โคฝูงที่ป่วยเป็นจำนวนมากอาจใช้ฟันทหรือล้างตาด้วยยาปฏิชีวนะพวกเตตราซัยคลิน ถ้าสัตว์มีไข้ควรฉีดยาปฏิชีวนะเสริมด้วย ถ้าสามารถป้ายตาเพื่อส่งตรวจเชื้อแบคทีเรียก่อนรักษาและทดสอบเชื้อกับยาจะทำให้การรักษาใช้ยาได้ถูกต้องมากขึ้น

กระบือ แพะ และแกะ วิธีป้องกันและรักษา เช่นเดียวกับโค

เอกสารอ้างอิง

นิยมศักดิ์ อุปทุม นิमित สิริกุล ศีลธรรม วราภัยสวัสดิ์ สมใจ ศรีหาทิม โรคตาเจ็บติดต่อในโคกระบือที่จังหวัดสกลนคร และการรักษา 2536.

วารสารสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 3 (1-2) : 7-13

ประกาศ เนรมิตมานสุข วันทนิย์ มัทธอนันท์ วิจิต วงษ์วัชรดำรงค์ พินิจ ภักดีอักษร ชีษุภะ ยามา ชิดา และบุษทาทะ ทามูระ 2524. การระบาดของโรคตาเจ็บติดต่อในโคพื้นเมืองสีฝูงที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สัตวแพทยสาร 32(1) : 1-14

ประกาศ เนรมิตมานสุข พรเพ็ญ พัฒนโสภณ นิสิต ตั้งตระกูลพงษ์ ชิต ศิริวรรณ วันทนิย์ เนรมิตมานสุข และเจด็จ คำรงค์ศิริ 2526. มอร์แซ็กเซลลา โบวิส จากโรคตาอักเสบติดต่อในโค. ประมวลเรื่องประชุมวิชาการทางสัตวแพทย์ ครั้งที่ 10 ประจำปี 2526 หน้า 78-87

ประกาศ เนรมิตมานสุข วันทนิย์ เนรมิตมานสุข เซาวะเน เมฆกมล และเอนก พิชญเวชช์ 2526. รายงานโรคตาเจ็บติดต่อในแพะพันธุ์พื้นเมือง เรื่องวิจัยการประชุมทางวิชาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์ครั้งที่ 2 หน้า 189-194

ไพโรจน์ โกชนสมบุรณ์ 2508. รายงานโคป่วยโรค Bovine infectious keratitis รายงานการประชุมสาขาพืชและชีววิทยากับสาขาสัตว์ ครั้งที่ 4 หน้า 455-463

วิจิต วงษ์วัชรดำรง ไพศาล จุลอุษณ์ อรษา อรุณสกุล นิกร ศรีแก้ว สมศักดิ์ พงศ์เจริญ 2526. การระบาดของโรคตาเจ็บติดต่อในโคพื้นเมืองที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ประมวลเรื่องประชุมวิชาการทางสัตวแพทย์ ครั้งที่ 10 ประจำปี 2526 หน้า 88-89

Aiello, S. E. editor. 1998. Infectious Keratoconjunctivitis In: The Merck Veterinary Manual 8th Edition Merck & Co., INC. Whitehouse Station, N. J., U.S.A. Pages 364-366.

Hughes, D. E., Pugh, G. W., Jr. and Mc Donald, T. J. 1965. Ultraviolet Radiation and *Moraxella bovis* in the Etiology of Bovine Infectious Keratoconjunctivitis. Am. J. Vet. Res 26 : (115), 1331-1338.

Pugh, G. M., Jr. and Hughes, D. E. 1972. Bovine Infectious Keratoconjunctivitis : *Moraxella bovis* as the Sole Etiologic Agent in a Winter Epizootic, J. Am. Vet. Med. Ass. 161 : (5), 481-486.

การวินิจฉัยโรค เดือนมีนาคม - มิถุนายน 2545 ข้อมูล: ศูนย์ข้อมูลสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

ชนิดสัตว์	โรค	แหล่งของการระบาด	จังหวัดที่เกิดโรค
ไก่เนื้อ	บิต	1	สระบุรี
	สแตปไฟโลค็อกคัส	1	ปทุมธานี
	มาลาเรียในไก่	1	กาญจนบุรี
	ซัลโมเนลโลซิส	1	นครสวรรค์
	อหิวาต์เป็ดไก่	1	ปทุมธานี
	โคลิแบคทีเรีย	8	นครนายก, กรุงเทพฯ
	กัมโบโร	1	พระนครศรีอยุธยา, ชลบุรี
เป็ดเนื้อ	โคลิแบคทีเรีย	2	ราชบุรี, กาญจนบุรี
	อหิวาต์เป็ดไก่	1	นนทบุรี
	พาร์โวไวรัส	3	ระยอง, ปทุมธานี, พระนครศรีอยุธยา
	ซัลโมเนลโลซิส	4	นครปฐม, กาญจนบุรี
สุกร	ปอดและเยื่อหุ้มปอดอักเสบ	2	พระนครศรีอยุธยา
	โคลิแบคทีเรีย	1	ฉะเชิงเทรา
	แกดสเซอร์	1	ลพบุรี
	พาร์วาร์เอส	2	ราชบุรี
	พาสเจอเรลโลซิส	2	ราชบุรี, ฉะเชิงเทรา
	สเตปโตค็อกคัส	1	ฉะเชิงเทรา
	อหิวาต์สุกร	1	ฉะเชิงเทรา
	ซัลโมเนลโลซิส	1	ฉะเชิงเทรา
	บรูเซลเลซีส	1	กาญจนบุรี
กระบือ	โรคเซอร่า	1	นครปฐม

นิตยสารสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

สัตวแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ จะจัดการประชุมวิชาการทางสัตวแพทย์และการเลี้ยงสัตว์ ครั้งที่ 28 ประจำปี 2545 ระหว่างวันที่ 9 -11 ตุลาคม 2545 ณ โรงแรมอิมพีเรียลควีนส์ปาร์ค ถนนสุขุมวิท กรุงเทพฯ เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของสัตวแพทย์และนักวิชาการหลากหลายสาขาทั่วประเทศ โดยเน้นด้านคุณภาพชีวิตของคนไทย สมดังที่เป็นหัวข้อของการประชุมที่ว่า "สัตวแพทย์ร่วมใจ ใส่ใจคุณภาพชีวิต"ซึ่งรูปแบบการจัดประชุมครั้งนี้ประกอบด้วย

- การเสนอผลงานทางวิชาการแบบปากเปล่าและโปสเตอร์ มากกว่า 60 เรื่อง
- การบรรยายพิเศษจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอกประเทศ
- การอภิปรายในหัวข้อที่สัตวแพทย์ควรเรียนรู้และเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต
- การเสวนาหัวข้อต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโดยตรงจากนักวิชาการและคณาจารย์

ขอเชิญผู้ที่สนใจเข้าร่วมงานประชุมวิชาการตามวัน เวลาดังกล่าว

จดหมายข่าวสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

ISSN 1685-2206

วัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านสุขภาพสัตว์โดยเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข่าวสารวิชาการเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาด้านสุขภาพสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านสุขภาพสัตว์

เจ้าของ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เกษตรกลาง เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร.0-2579-8908-14 โทรสาร.0-2579-8918-19

ที่ปรึกษา นายสัตวแพทย์ประจักษ์ ถิรทินรัตน์ ผู้ช่วยอธิบดีกรมปศุสัตว์
สัตวแพทย์หญิงดร.วัลลภา หนูหนักดี ผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

บรรณาธิการ นายสัตวแพทย์ไพฑูริศ นกเทศ
ผู้อำนวยการศูนย์วิจัย นวัตกรรม
นายสัตวแพทย์ไพฑูริศ นกเทศ
จัดพิมพ์และเผยแพร่ นิตยสารสุขภาพสัตว์
สำนักพิมพ์ ฝ่ายประชาสัมพันธ์

นายสัตวแพทย์ไพฑูริศ นกเทศ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัย นวัตกรรม
นายสัตวแพทย์ไพฑูริศ นกเทศ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัย นวัตกรรม
นายสัตวแพทย์ไพฑูริศ นกเทศ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัย นวัตกรรม
ภาพปก นิตยสารสุขภาพสัตว์
พิมพ์ที่ โรงพิมพ์...

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ
กรมปศุสัตว์ จตุจักร กทม.10900
ที่ โทร 0615/ว. 1185

ในราชการกรมปศุสัตว์

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตที่ 1/2521
ไปรษณีย์โทรเลขราชเทวี

นางใจเซลิน แนวพนิช ผู้อำนวยการฝ่ายบริการข้อมูล สถาบันอาหาร

อาคารมหานครยิบซัม ชั้น 11 เลขที่ 539/2 ถ.ศรีอยุธยา เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

๑ พ.ย. 254๕